

DOI: 10.21802/gmj.2019.1.5

Римарчук М.І., Вакалюк Л.М.

Значення післядипломної освіти в забезпеченні соціально-професійної мобільності фахівців у сфері охорони здоров'яКафедра акушерства та гінекології післядипломної освіти
ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»
mariyana@meta.ua

Резюме. На сьогодні динамічний інформаційний розвиток сучасного суспільства, інтенсивність накопичення новітньої професійної інформації та систематичне старіння професійних знань, зумовлює необхідність постійного та безперервного навчання фахівця XXI ст. Вирішення цієї проблеми аналітики вбачають у переході до новітньої парадигми «освіти протягом життя», де базова освіта періодично зазнає доповнень і коректувань, що вимагає від випускників закладів вищої освіти не тільки опанування фаховими знаннями, але й формування в них соціально-професійної мобільності. На думку дослідників, соціально-професійна мобільність лікаря виявляється в його вмінні долати стереотипи, здатності засвоювати новітні технології та розв'язувати професійні завдання відповідно до сучасних соціокультурних та економічних умов. Становлення соціально-професійної мобільності майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я перебуває в безпосередньому взаємозв'язку з впровадженням в Україні системи безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я. Упровадження на післядипломному етапі проблемно-орієнтованих методик підвищує фахову підготовку лікарів, що, в свою чергу, їм дозволить ефективно використовувати отримані знання на практиці. Ефективним інструментом проблемно-ситуаційного навчання фахівців у галузі охорони здоров'я правомірно вважаються такі інтерактивні методи, як: кейс-метод, метод рольових ігор, ділові ігри, «мозковий штурм», диспути, дискусії, метод критичних інцидентів, метод проектів, метод малих конкурентних груп, метод роботи в малих групах з елементами ділової гри або у вигляді «каруселі», метод міждисциплінарної конференції ідей з елементами дискусії. Отже, внесок післядипломної освіти щодо забезпечення безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я створює оптимальні умови для формування соціально-професійної мобільності лікарів.

Ключові слова: професійна мобільність; післядипломна освіта; сфера охорони здоров'я.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень.

Динамічний інформаційний розвиток сучасного суспільства, інтенсивність накопичення новітньої професійної інформації та систематичне старіння професійних знань зумовлюють необхідність постійної та безперервної освіти фахівця XXI ст. Той факт, що тільки за один рік обновлюється 20% професійних знань, а одиниця виміру старіння знань фахівця, прийнята дослідниками США як період «піврозпаду компетентності», тобто зниження її на 50%, свідчить про зниження професійної придатності практично через кожні п'ять років. Вирішення цієї проблеми аналітики вбачають у переході до новітньої парадигми «освіти протягом життя», де базова освіта періодично зазнає доповнень і коректувань, що вимагає від випускників закладів вищої освіти не тільки опанування фаховими знаннями, але й формування в них соціально-професійної мобільності [5].

Дослідження проблеми професійної мобільності започатковано в фундаментальній праці Питирима Сорокіна «Соціальна мобільність» (Нью-Йорк, 1927). У цій монографії визначено понятійний апарат і структуру теоретичного аналізу, яка широко використовується й на сучасному етапі

наукових досліджень як соціальної, так і професійної мобільності. У визначенні П.Сорокіна мобільність трактується як перехід, переміщення соціального об'єкта (індивідів, груп, цінностей) з однієї позиції в іншу в межах соціального простору [7]. Сучасний учений І. Шпекторенко розглядає професійну мобільність як: «1) здатність (тобто готовність) особистості досить швидко і успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та уміння, які забезпечують ефективність нової професійно орієнтованої діяльності; 2) рухливість особистості, спроможність її до динамічного нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін; 3) ознаку кар'єрного розвитку індивіда» [8].

На думку дослідників, соціально-професійна мобільність лікаря виявляється в його вмінні долати стереотипи, здатності засвоювати новітні технології та розв'язувати професійні завдання відповідно до сучасних соціокультурних та економічних умов. Як структурний елемент професійної компетентності фахівця в галузі охорони здоров'я, соціально-професійна мобільність також розглядається як відкритість до інновацій; впевненість у своїх силах у процесі засвоєння абсолютно нових знань у професійній діяльності; здатність активно переходити від одного способу діяльності до іншого, об'єктивно оцінюючи власні професійні досягнення [4].

Актуальні проблеми формування професійної готовності медиків у контексті реформування системи надання медико-санітарної допомоги громадянам України знайшли відображення в наукових і навчально-методичних працях І. Вітенка, О. Волосовця, Ю. Вороненка, А. Зіменковського, Є. Латишева, С. Максименка, Н. Олексіної, Ю. П'ятиницького та ін. Особливості застосування інноваційних технологій навчання у післядипломній медичній освіті стали предметом дослідження таких учених як Л. Ільницька, В. Киричок, Л. Стрільчук, С. Мітіна, Н. Шапошникова. Проте формування соціально-професійної мобільності лікаря як завдання сучасної медичної освіти ще недостатньо вивчено.

Метою нашої статті є обґрунтування значення післядипломної освіти в забезпеченні соціально-професійної мобільності фахівців у сфері охорони здоров'я.

Основна частина. Формування соціально-професійної мобільності майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я перебуває у безпосередньому взаємозв'язку з впровадженням в Україні системи безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я. Прийнята 28 березня 2018 року Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» практично вперше в новітній історії Української держави забезпечує функціонування системи безперервного професійного розвитку лікарів. У цьому нормативно-правовому акті сутність безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я трактується як «безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетент-

ностей фахівців після здобуття ними вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі» [6].

Упровадження в практику концепції безперервного професійного розвитку фахівців у галузі охорони здоров'я виступає дієвим чинником мотивації лікарів до професійного самовдосконалення як важливої складової їх соціально-професійної мобільності. Результати психолого-педагогічних досліджень обґрунтовують значення мотивації для ефективності навчальної діяльності, завдяки якій активізуються пізнавальні здібності, зростає успішність в опануванні професійними знаннями й навичками, а також забезпечується психологічний комфорт особистості під час виконання професійних завдань [3].

Варто відзначити, що саме вмотивованість опанування новими знаннями й уміннями лікарів на післядипломному етапі визначає сенс усієї їх навчально-пізнавальної роботи з метою вдосконалення фахової підготовки. Мотивація підвищує зацікавленість досягненням позитивного результату в опануванні новими професійними навичками. З огляду на те, що мотивація професійного розвитку залежить від індивідуальних особистісних якостей, зацікавлень та уподобань фахівця [1], навчальний процес на післядипломному рівні має плануватися таким чином, щоб на кожному етапі було окреслено досягнення певного результату і фахівець чітко оцінював факт наближення до визначеної мети.

Мотивація професійного розвитку фахівців у галузі охорони здоров'я також реалізується завдяки сукупності дій, застосованих викладачем з метою зацікавлення, ініціювання та активізації аудиторії для розв'язання навчальних завдань, спрямованих на забезпечення якості перепідготовки та самовдосконалення лікарів, що сприятиме ефективності надання медичної допомоги.

Як стверджують фахівці, актуальною є «перебудова в діяльності закладів післядипломної освіти та факультетів післядипломної освіти в контексті переходу від системи передатестаційних циклів до інших, зокрема інтерактивних та дистанційних форм післядипломної освіти, що були б цікаві для лікарів та провізорів. Безперервний професійний розвиток лікарів обумовлює проведення практично-орієнтованих занять у формі семінарів та майстер-класів, де викладач стає основним консультантом, який не тільки проводить ознайомлення із практичними навичками, але й вказує на перелік інформаційних ресурсів та освітніх платформ, працюючи з якими, слухачі можуть підвищити свій рівень обізнаності з проблемою» [6].

Упровадження на післядипломному етапі проблемно-орієнтованих методик підвищує фахову підготовку лікарів, що, в свою чергу, їм дозволить ефективно використовувати отримані нові знання на практиці. Ефективним інструментом проблемно-ситуаційного навчання фахівців у галузі охорони здоров'я правомірно вважаються такі інтерактивні методи, як: кейс-метод, метод рольових ігор, ділові ігри, "мозковий штурм", диспути, дискусії, метод критичних інцидентів, метод проектів, метод малих конкурентних груп, метод роботи в малих групах з елементами ділової гри або у вигляді "каруселі", метод міждисциплінарної конференції ідей з елементами дискусії [2].

За допомогою кейс-методу може розглядатися конкретна клінічна ситуація, а також розв'язуються ймовірні протиріччя в диференційній діагностиці та лікуванні. Для підви-

щення рівня професійної мобільності в наданні медичної допомоги слухачам рекомендується проводити всебічний аналіз динамічної ситуації, розглядати її альтернативи, вибирати оптимальний варіант із декількох запропонованих, виробляти стратегію наступних дій тощо [6].

На думку практиків організації післядипломної освіти лікарів, перевагою кейс-методу також є його здатність забезпечити багатоваріантність вирішення професійної проблеми. Кейси складаються на основі реальних історій хвороби, а для інформаційної бази використовуються статті, рекомендації про сучасні діагностичні можливості, дані комплексного підходу до лікування подібних захворювань, необхідні інструктивні матеріали. Структурними елементами кейсу можуть бути: вступ (актуальність і постановка завдання), проблема (скарги, анамнез), матеріали для вирішення (структуровані за темами), а також критичні статті, що представляють думки різних клінічних шкіл [2].

Висновки

Таким чином, післядипломна освіта як важливий чинник забезпечення безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я створює оптимальні умови для формування соціально-професійної мобільності лікарів. Спеціально створені умови для навчання, за яких слухачі беруть участь у змодельованих практичних ситуаціях, а також знаходять шляхи вирішення типових та нетипових професійних завдань сприяють їх готовності в медичній практиці ефективно приймати самостійні рішення в кризових ситуаціях, вдосконаленню клінічного мислення; умінню професійно діяти в проблемних ситуаціях із суперечливими умовами та обмеженим часом для надання якісної медичної допомоги, що є важливими показниками сформованості соціально-професійної мобільності лікаря.

Література

1. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова 2004. 243 с.
2. Киричок В. А. Можливості застосування інтерактивних методів навчання у системі післядипломної медичної освіти // Медична освіта. 2016. № 1. С. 25-28.
3. Климчук В.О. Тренінг внутрішньої мотивації: результати апробації та структура // Практична психологія та соціальна робота. 2006. №10. С. 52-59.
4. Кузенко О. Сініцина А. Соціально-професійна мобільність як важлива складова фахової компетентності майбутнього лікаря // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст». 18-19 жовтня 2018. Тернопіль. 2018. С. 136-138.
5. Національний інститут стратегічних досліджень. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. аналітична довідка/ Електронний ресурс: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
6. Олексіна Н. О., Волосовець О. П., П'ятницький Ю. С. Медична освіта: відповіді на виклики сучасності // Медична освіта. 2018. №2. С. 36-40.
7. Професійна мобільність учителя початкової школи /Автор-упорядник: О.І.Кіліченко. Івано-Франківськ, 2017. 112 с.
8. Шпекторенко І. Поняття та структура феномену професійної мобільності державного службовця // Університетські наукові записки. 2007. № 4 (24). С. 467 - 472.

M.I. Rymarchuk, L.M. Vakaliuk

Role of Postgraduate Education in the Provision of Social and Professional Mobility of Health Specialists

Department of Obstetrics and Gynaecology of the Postgraduate Education Faculty

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

E-mail: mariyana@meta.ua

Abstract. Nowadays the development of a modern information society, the intensity of accumulating the latest professional information and systematic obsolescence of professional knowledge necessitate a constant and continuous learning of a 21st-century specialist. The transition to lifelong learning, when basic education is periodically subjected to additions and adjustments that requires graduates of higher education institutions to master professional knowledge, as well as to form social and professional mobility, is now recognized by the analysts as a solution of this problem. According to researchers, social and professional mobility of health specialists consists in their ability to overcome stereotypes, assimilate new technologies and solve professional problems in accordance with modern socio-cultural and economic conditions. In Ukraine, the development of social and professional mobility of future health specialists is directly related to

the implementation of the system of continuous professional development of health professionals. The introduction of the problem-solving techniques during postgraduate study enhances the professional training of doctors, that, in its turn, will allow them to effectively use knowledge gained in daily practice. Interactive methods such as case method, role playing games, management games, brainstorming, disputes, discussions, critical incident techniques, project-based learning, competitive learning, small-group learning with elements of management game or carousel strategy, method of interdisciplinary conference with elements of discussion are considered as an effective tool for problem-based learning within health professional education. Thus, the contribution of postgraduate education to the provision of continuous professional development of health professionals creates optimal conditions for the formation of social and professional mobility of health specialists.

Keywords: *professional mobility; postgraduate education; health care.*

Надійшла: 01.02.2019

Завершено рецензування: 04.03.2019

Прийнята до друку: 08.03.2019